завдання у відповідності до своєї назви: «екзаменатори», «екзаменовані», «група завалу», «експерти», «дослідники», «опоненти» тощо. Усі вони виконують навчально-тренувальні, творчі завдання. Викладач керує навчальним процесом, але головна навчально-виховна робота відбувається при спілкуванні студентів усередині групи або при об'єднанні роботи груп. Цікавим є і те, що у кожній з груп працює девіз: «Один за всіх і всі за одного». Тому сильніші студенти намагаються допомогти слабшому не підказкою, а консультацією. Слабші студенти прагнуть піднятися до вищого щабля в опануванні знань і вмінь для того, щоб не підвести всю групу.

Досвід роботи за інтерактивними технологіями дає нам змогу зробити висновки про те, що на сучасному етапі розвитку суспільства це, можливо, є одним із приоритетних напрямків підготовки людини нового суспільства з усіма її позитивними якостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
2. Комар О.А. Нове покоління обирає інтерактивні технології навчання / Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті процесів глобалізації: Матеріали Всеукраїнської наук.-метод. конф.: м. Умань, 17-18 листопада 2005р. / Ред. кол. Н.С. Побірченко (гол. ред.) та ін. – К.: Міленіум, 2005. – 212 с.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; Редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
4. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: Метод. посіб. авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.
5. Овчинникова М.В. Подготовка будущих учителей начальных классов к вариативной организации учебно – познавательной деятельности учащихся на уроках математики: Дисс.... канд.пед.наук.13.00.04. – Ялта, 2003. – 255 с.
6. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пєхота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пєхоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.

Лілія Крутченко

ТВОРЧИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес охоплює всі галузі суспільно-виробничої діяльності людини, це розширює вимоги до підготовки фахівців, а отже, і сприяє і перегляду вимог до підготовки учнів у школі.

Різноманітні дослідження у галузі професійної освіти в професійно-технічних училищах і загальноосвітніх школах показують, що залучення учнів

до художньо-конструкторської діяльності є нічим іншим, як вимогою часу, для якого все більш характерною є конкуренція на ринку товарів.

Вироби, що виготовляються в процесі навчання, вимагають художньо-конструкторського підходу, наявності в учнів спеціальних знань, вмінь та навичок. Адже зручні, корисні і гарні речі можуть бути цілком конкурентноспроможними.

Художньо-конструкторська діяльність є складовою проектної діяльності, оскільки використовується на одному з етапів проектування – конструкторському [2; 8-11]. Раніше проектування виробів називалося художнім проектуванням. Також художнє конструювання розглядається як складова частина дизайну і виступає як особливий метод дизайнерського проектування [7, 99-109]. Основними принципами художнього конструювання можна назвати такі: естетичний вигляд, краса, корисність і застосовуваність, зручність у використанні [9, 180-224].

Є певна паралель і суперечність між поняттями «проектування» і «конструювання». Так авторами монографії «Проектно-технологічна діяльність» О.М. Коберником і С.М. Ящуком розглядається проектування у загальному його розумінні як науково обґрунтоване конструювання системи параметрів майбутнього об`єкта або якісно нового стану існуючого проекту-прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об`єкта, стану чи процесу в єдності зі шляхами його досягнення [2; 8].

Вказані автори виділяють різноманітні види проектування: проектування як процес розробки не окремих предметів (об`єктів), а цілих систем; проектування як співучасть, як включення суспільства у процес прийняття рішень; проектування як творчість, потенційно властива кожному; проектування як навчальна дисципліна, що синтезує мистецтво та науку; проектування без об`єкта як процес або образ життєвих функцій.

З широким використанням у трудовому навчанні методу проектів, все більше дослідників розглядають проблему творчості у проектуванні: як і яким чином має бути застосований творчий підхід, на яких етапах. І все більше у науковій літературі з'являється поглядів, у яких художнє конструювання розглядають як новий творчий метод проектування виробів. Зокрема, О. Шкворець розробила методику використання творчих джерел з метою створення нових форм в процесі художньо-проектної діяльності. У своїх працях дослідниця прирівнює оригінальний образ створеного костюму із художнім образом [8].

Творчість, як невід'ємну складову у створенні виробів декоративно-ужиткового мистецтва розглядає О. Ковальов, він також формулює ряд умов, які забезпечують успіх творчого процесу дитини на уроці [3].

Процес художнього конструювання можна назвати творчою складовою процесу проектування виробу, оскільки, саме на цьому етапі народжується задум і за допомогою засобів зображення переноситься на папір чи створюється модель.

Цей процес вимагає від учня креативності мислення, іноді, нестандартного мислення. Адже робота зі створення творчого проекту має за кінцеву мету не репродуктивне відтворення десь і колись побаченого, чи незначну зміну певних деталей виробу, а суттєве його удосконалення, або й створення чогось взагалі нового. Тому, якщо створений образ майбутньої конструкції виробу на перший

погляд може видатися неможливим, незручним чи недоречним, то лише завдяки аналізу, синтезу і ретельній перевірці можна дійти до певних корисних перетворень виробу. Це може стосуватися його зовнішнього вигляду, функцій, форм, змісту.

Але разом з тим, для педагогічних цілей важливим є не стільки створення дитиною «чогось нового, нестандартного, нешаблонного», а сам процес творчості, в ході якого здійснюється процес розвитку суб'єкта цієї діяльності, тобто особистості учня. Отже, в результаті творчої роботи над об'єктом праці відбувається певна взаємодія, оскільки не лише учень (суб'єкт діяльності) впливає на майбутній виріб (об'єкт діяльності), а й цей об'єкт певним чином здійснює вплив на суб'єкт. Як зазначає психолог Я. Понамарьов, «процес взаємодії суб'єкта з об'єктом веде до виникнення двоякого роду продуктів, які виявляються у видозмінах як суб'єкта так і об'єкта» [4, 131]. Дещо іншими словами, але таку ж саму думку висловлює й інший психолог С. Рубінштейн. Він підкреслює, що «процес ... створення людиною предметного світу – це і є разом із тим розвиток ним своєї власної природи» [5, 223]. Тобто, якщо взяти до уваги висновки психологів і проаналізувати процес художньо-конструкторської діяльності учнів на уроці, можна зробити висновок, що творчий характер цієї діяльності дозволяє виконати завдання не лише з удосконалення певних матеріальних об'єктів, чи забезпечує створення нових, а й відіграє важливу роль у розвитку творчих здібностей учнів і формуванню у них практичних навичок роботи з художнього конструювання.

Розглядаючи художнє конструювання, не можна не торкнутися такого поняття як художнє сприйняття, яке глибоко вивчається сучасними психологами. О. Мелік-Пашаєв вважає, що художнє сприйняття – це здатність осягнути твір мистецтва як зоровий образ неповторного ідейно-емоційного змісту.

Наше дослідження було проведено в процесі вивчення учнями 5-9 класів обслуговуючих видів праці на уроках з трудового навчання. Ця діяльність учнів передбачає роботу з різного роду матеріалами і, основне, в процесі роботи над творчими проектами учні здійснюють художньо-конструкторську діяльність з розробки нових і удосконалення існуючих моделей виробів. Вивчення обслуговуючих видів праці передбачено для груп дівчат і згідно з новою програмою з трудового навчання розділ «Проектування виробів» вивчається в усіх цих класах. Отже, і художнє конструювання, як складова процесу проектування є обов'язковим. Але, на нашу думку, навчання основам художнього конструювання можна здійснювати не лише в процесі вивчення розділу «Проектування виробів». Під час вивчення інших розділів можна також формувати в учнів певні художньо-конструкторські уміння. Наприклад, у ході таких робіт, як оформлення інтер'єру житла, учні можуть працювати над пошуком художньо-конструкторського рішення дитячої кімнати, при цьому вчитель має зацікавити їх і створити потрібні мотиви, що спонукали б до творчої діяльності над завданням «Якою б ви хотіли бачити власну кімнату?»; у приготуванні страв художньо-конструкторські навики і уміння, на нашу думку, теж будуть доречні, оскільки тут учні також працюють з матеріалом і робота зі створення певного виробу, чи то кондитерського, чи хлібопекарського, має етап, на якому учень

вирішує, яку форму він буде мати, чи буде ця форма зручна для виготовлення, як можна буде оздобити цей виріб і т.ін.; у ході виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва художньо-конструкторський етап теж є присутній, тут пошук нових форм і конструкцій виробів можна пов'язати з національними традиціями, почерпнути творчість і стимули до роботи з прикладу виробів народного декоративно-ужиткового мистецтва. Тож, як бачимо, що художнє конструювання може застосовуватися не лише при виготовленні моделей одягу, а й в будь-яких видах діяльності, що мають на меті створення матеріальних об'єктів та вимагають творчого підходу у пошуках нового.

Отже, діяльність учнів у процесі вивчення обслуговуючих видів праці досить різноманітна, але можна зробити висновок що художньо-конструкторські уміння і навички є невід'ємною складовою цієї діяльності, яка крім того, має ще й творчий характер.

У ході дослідження ми зробили припущення, що процес вивчення художнього конструювання та формування художньо-конструкторських умінь учнів основної школи буде ефективним за реалізації таких педагогічних умов: 1) формування в учнів установки на творчий саморозвиток особистості в процесі вивчення обслуговуючих видів праці; 2) забезпечення теоретичної підготовки учнів до реалізації процесу вивчення художнього конструювання; 3) збільшення частки рефлексивних, творчих форм роботи з метою підвищення ініціативності й активності учнів.

Процес художнього конструювання виробів вивчається у курсі трудового навчання у складі розділу «Проектування виробів» і є складовою частиною процесу проектування виробу. Але що ж включає в себе сам процес художнього конструювання, з яких етапів складається саме художньо-конструкторська діяльність. Основою продуктивної діяльності художника-конструктора є творчість, творчий пошук у знаходженні чогось нового, тут повинні поєднатися не лише знання художника, який уміє відтворити задум на папері, але і знання конструктора про матеріал, поєднуваність тих чи інших форм чи матеріалів, функціональні особливості майбутнього проектованого виробу. Тобто, художник-конструктор має поєднати як творчий пошук художника, так і науковий підхід конструктора, оскільки майбутній виріб повинен бути не лише гарний, але і зручний.

Як і до малювання картини, так і до виготовлення виробу, дитину повинна надихати творчість, адже, спочатку повинно виникнути бажання створити щось своїми руками; потім має бути задум, що саме хочеться створити; потім, яким має бути той чи інший предмет творчості.

У творчості полягає сутність особистості, бажання вдосконалити і прикрасити своє життя. Основним же мотивом дитячої творчості, особливо на початковій стадії формування творчої діяльності, є прояв дитячих відчуттів.

Дуже важливо у процесі художньо-конструкторської діяльності сформувати в дітей позитивне емоційне забарвлення відчуттів, тобто, створити сприятливі умови для приємних відчуттів. Це можливо через споглядання прекрасного (творів мистецтва, виробів народної творчості, сучасних творінь науки і техніки).

Перш ніж дитина зацікавиться створенням певного предмета, виробу, їй

потрібен якийсь стимул, заохочення. Цим стимулом і є уже створені людиною речі. Споглядаючи усю різноманітність створеного людськими руками, дитина мимоволі і сама включається у процес творчого пошуку все нового і нового, який у людства триває безперервно.

Тому, важливою роллю у вивченні художнього конструювання є ще і набуття художньо-конструкторських умінь, учень повинен оволодіти кількома техніками зображення, знати основні закони побудови форм, поєднання кольорів і т. ін. Крім трудових умінь, в процесі вивчення основ художнього конструювання учні оволодівають ще і цілим рядом важливих мислительних операцій, тобто, набувають ще і певних розумових умінь – це: аналіз (вміння аналізувати існуючі зразки конструкції і знаходити позитивні і негативні зміни); синтез (уміння поєднувати, створювати щось нове на основі компонентів існуючого); узагальнення (вміння робити висновки, відбирати з переліку потрібне, основне); перенесення (вміння адаптувати (переносити) побачене, вивчене в нових умовах); планування (вміння створювати алгоритм власної діяльності); прогнозування (вміння передбачати очікувані результати); рефлексія (уміння усвідомлювати результат власної діяльності); оцінка (уміння адекватно оцінювати себе, свою діяльність і результати своєї діяльності).

Маючи можливість втілити свою творчу ідею в життя, дитина має певний стимул – отримання кінцевого результату, а не маючи такої можливості – просто втрачає інтерес до творчого пошуку [3].

Отже, суть особистості полягає в її творчості, в тому, що увесь час вона намагається удосконалити і прикрасити своє життя. Тому, важливим є розвиток художньо-конструкторських умінь як засобу реалізації втілення ідеї. Лише мисляча, творча особистість може пізнати зміни, що відбуваються в оточуючому середовищі, а також, може їх оцінювати чи характеризувати.

Творчий процес є досить багатогранним, до основних його характеристик можна віднести: новизну, відхилення від стандарту мислення, здогадку, випадкове відкриття, невичерпність, що надає йому дещо непізнаного та некерованого характеру.

Але у педагогіці це вважається відносним, оскільки вчитель, має дещо планувати, спонукати, коректувати і керувати творчою діяльністю учнів. Тобто, як у педагогіці, так і у психології, творчий процес може бути керованим, оскільки у навчальній діяльності учнів можна створити ті чи інші психологічні передумови, які і будуть спонукати учнів до творчості. Відповідно до цього, у педагогіці є ряд вироблених прийомів і методів щодо створення цих психологічних передумов, які і визначають психологічну готовність учня до творчості.

Таким чином можна визначити ряд психологічних передумов, які будуть сприяти творчості учня. Чим же саме вчитель може спонукати його до творчості?

По-перше, учень повинен мати відповідні здібності, знання, вміння і навички. Це можуть бути ті, що забезпечують зображувальну діяльність учнів (володіння різними зображувальними техніками); що забезпечують формотворчу діяльність (знання законів формотворення); кольорознавство; біоніка і т. ін. Отож, мають бути усі необхідні знання, уміння і навички в сукупності, потрібні для художньо-конструкторської діяльності.

По-друге, учні мають сприймати навколишній світ і оточуючі їх предмети осмислено, структуровано, цілісно, іноді вибірково.

У художньо-конструкторській діяльності учнів важливим є правильне сприймання простору, тобто, має бути досить тренований окомір, оскільки за його допомогою учні мають диференціювати розміри і форми предметів у просторі, відстані і розміщення одних предметів відносно інших та співвідносити частини одного предмета, мають розрізняти глибину і рельєф.

По-третє, важливою передумовою прояву творчості у процесі художнього конструювання є уява.

У художньому конструюванні ми маємо справу в основному із творчою уявою, яка спонукає до певного відхилення від реальності. До створення нових образів художника-конструктора спонукають різноманітні потреби, що можуть породжуватись діяльністю, розвитком знань, ускладненням суспільних умов життя, необхідністю удосконалити оточуюче предметне середовище. Уява, забезпечує передбачення та творення нового. Розвиток уяви тісно пов'язаний з процесом мислення.

Уява орієнтує людину у процесі її діяльності, за допомогою уяви художник-конструктор створює спочатку психічну модель кінцевого та проміжних результатів майбутнього виробу і забезпечує втілення ідеального образу в матеріалізований.

У процесі навчання учнів основам художнього конструювання необхідно сформувати у дітей уміння творчо мислити, розвивати їхню творчу уяву, завдяки чому в них мають формуватися уміння правильно обирати спосіб дій, комбінувати елементи в образах уяви, здійснювати логічні міркування, застосовувати виконання різних розумових дій, зберігаючи зв'язок між продуктом фантазії та реальністю [6].

Отже, наявність творчої уяви є важливою передумовою прояву творчості в художньо-конструкторській діяльності, оскільки саме в уяві дитини формується конкретна образна форма майбутнього виробу.

Наявність творчої уяви у художньо-конструкторській діяльності є дуже цінною, оскільки вона допомагає учневі орієнтуватися у проблемних ситуаціях, приймати правильні рішення, передбачати результат власних дій тоді, коли наявних знань виявляється недостатньо для безпосередньої реалізації пізнавальної потреби [6].

По-четверте, оскільки уява нерозривно пов'язана з мисленням, то ще однією важливою передумовою прояву творчості є наявність уміння оперувати поняттями, внаслідок чого в образах уяви формується опосередковане та узагальнене відображення дійсності, що й робить їх реалістичними і життєвими.

Тобто, мислительні процеси є невід'ємною складовою процесу художнього конструювання, оскільки будь-яка практична діяльність неможлива без мислення, вона стимулює його постійний розвиток, сприяючи впровадженню досягнень думки у матеріальний предмет [6].

Тож роблячи висновок з усього вищесказаного, ми приходимо до думки, що художнє конструювання є творчою діяльністю, а отже, і творчою складовою усього процесу проектування. І розглядаємо ми поняття «творчості» як психо-

лого-педагогічну проблему, якій також присвятили свої дослідження не лише педагоги і психологи, а й філософи і соціологи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкотруб И.Т. Основы художественого конструирования. – Второе издание, переработанное и дополненое. – К.: Вища школа 1988. – С. 126-136.
2. Коберник О. Проектно-технологічна система трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 8-11.
3. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво в школі 1-7 клас: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2006 р.
4. Пономарёв Я.А. Психология творчества. – М.: Наука, 1976. – С. 303.
5. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – С. 424.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Видання друге, перероблене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 168.
7. Художественное проектирование / Под ред. Б.В. Нешумова и Е.Д. Щедрина. – М.: Просвещение, 1979. – С. 99-109.
8. Шкворець О. Методичні засади використання творчих джерел у процесі проектування одягу // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 1. – С. 32-34.

Наталія Сивачук

СТАНОВЛЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА У КОНТЕКСТІ ЗАСВОЄННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗНАНЬ

Складні політичні, соціальні та екологічні процеси у світі і в Україні зокрема на початку XXI століття актуалізують питання становлення особистості, її світогляду, моралі, духовності. Загострення глобальних проблем сучасності, інтернаціоналізація життя суспільства і виробництва, духовна криза техноцивілізації диктують певні умови розвитку освіти. Ознакою духовно-соціального стану українського суспільства є ставлення людей до рідної мови, здатність відповідати за збереження мовної пам'яті, космічної відповідальності за мовленнєвий вчинок. Серед пріоритетних напрямків реформування системи виховання у Державній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) визначено необхідність формування високої мовної культури особистості, вказується на необхідність підготовки нового покоління педагогічних працівників [1, 67]. Це є особливо актуальним для студентів-філологів.

Мета нашої статті – розкрити деякі аспекти становлення мовної особистості майбутнього вчителя-філолога у процесі вивчення риторики у контексті інтегрованих знань.

Наукові розвідки останнього часу актуалізували увагу на загальних проблемах становлення майбутнього спеціаліста на культурологічному рівні (праці М.І. Болдирєва, Н.В. Кузьміної, О.Г. Мороза, В.О. Сластьоніна); на основі філософського аналізу культури (праці Ю.В. Вишневського, В.М. Міжуєва); психологічний та психолінгвістичний зміст мовленнєвої діяльності особи (Л.С. Виготський, Л.В. Мінаєва, О.О. Потебня, Л.В. Щерба); питання риторичної підготовки студента висвітлено у працях Ю.К. Бабанського, Г.Л. Бондаренка, Л.Г. Вікторової, І.А. Зязюна, Г.М. Сагач та ін.

Нові завдання освіти XXI століття вимагають використання в навчальному процесі інноваційних педагогічних технологій у нерозривному зв'язку з високою комунікативною культурою. Сучасні дослідники, зокрема академік В.Г. Кремень, вважає, що «найперспективнішою інноваційною технологією вважають «кейс-статі» – навчання з використанням конкретних навчальних ситуацій, тренінгові технології – тренінг ділової комунікації, особистісного розвитку, комунікативних умінь тощо» [5, 14]. За таких умов викладач повинен навчити студентів ефективно, доцільно, творчо освоїти і осмислити, критично оцінити інформацію. У зв'язку з цим змінюється парадигма педагогічних функцій, набуває звучання термін facilitator – той, хто сприяє, полегшує, допомагає вчитися [5, 14]. Академік В.Г. Кремень наголошує, що «застосування найсучасніших комп'ютерних систем, високі комунікаційні технології, які, поза всяким сумнівом, стимулюють динаміку та ефективність навчального процесу, підвищують інтерактивність освітнього середовища, ніхто і ніщо не зможе повністю витіснити мистецтво безпосереднього педагогічного діалогу «вчитель – учень». Тому особливо важливою є підготовка високопрофесійних педагогічних та науково-педагогічних працівників, які відповідають інтеграційному критерію «педагогічна майстерність – мистецтво комунікації – нові технології» [5, 15].

Риторика має забезпечити вирішення проблем формування комунікативної компетенції майбутнього педагога-науковця, оскільки дозволяє конкретизувати основні положення науки красномовства, продемонструвати специфіку використання правил загальної риторики в реальній мовленнєвій практиці, визначити теоретичні і практичні аспекти оволодіння професійним мовленням.

Педагогічна риторика – система впливів і взаємовпливів, що визначають жанри навчальних і виховних прийомів та ситуацій, що виникають у процесі педагогічного спілкування.

Провідною ідеєю викладання педагогічної риторики є визнання кожним студентом непересічного значення самоосвіти, самовдосконалення, його зацікавленості у формуванні високого рівня культури професійного мовлення, прагнення досягти риторичного ідеалу. Реалізація цієї ідеї передбачає необхідність риторичної підготовки студентів у контексті інтегрованих знань, що відповідають запитам XXI століття.

1. Очевидним є факт, що у комп'ютеризованому суспільстві молоді люди все менше читають, а відповідно позбуваються благодатної можливості засвоювати моделі мовної поведінки. Оскільки «риторичні вміння немислимі без постійного плекання культури читання» [5, 15], то ми намагаємося всебічно підтримувати читання студентами *художньої літератури, періодики*. В оволодінні